

فصل سوم: تجزیه و تحلیل دستوری

و

نیمرخ نگاری

با تسلط بر دانش پایه مورد نیاز برای اجرای پی-لارسپ، در این فصل فراگیر با اجرای عملی و علمی پی-لارسپ آشنا خواهد شد.

انتظار می رود در پایان این فصل فراگیر بتواند موارد زیر را شرح بدهد:

- بخش های اصلی نیمرخ پی-لارسپ

- اجزا مطرح در هر بخش با تعریف عملیاتی

- ستون های اصلی موجود در نیمرخ

- نحوه خلاصه نمودن داده ها

در کاربرد این نیمرخ فرض بر این است که کاربران پی-لارسپ دانش پایه برای تجزیه و تحلیل زبان را دارند. برای آن دسته از کاربرانی که به تازگی وارد حیطه زبانی می شوند و می خواهند با مفاهیم مطرح در این حیطه آشنایی پیدا کنند پیشنهاد می شود کتب "دستور زبان فارسی: واژگان و پیوندهای ساختی" [۵] و "دستور زبان فارسی از دیدگاه رده شناسی" [۶] را قبل از شروع استفاده از این نیمرخ مطالعه نمایند. پس از تسلط بر مفاهیم رایج در حیطه دستور زبان فارسی خوب است تا خواننده دانش خود را در یک آزمون ساده که در ادامه آورده شده است بیازماید. در مطالعه متون بهتر است تا بر مفاهیم نحوی زیر تکیه بیشتری شود.

- تعیین اجزای کلام مانند: صفت، قید، اسم، فعل، حرف، ضمیر

- تعیین گروه ها نظیر شناسایی گروه اسمی، گروه فعلی، وابسته و همپایه

- علم به نقش نحوی مانند: فاعل، فعل، مفعول، مسند

- انواع فعل مانند: فعل کمکی، فعل ربطی، فعل متعدی، فعل لازم

- زمان فعل مانند: فعل آینده، گذشته، حال، حال استمراری

- دانش ساختمان واژه مانند: وندها از نظر محل قرارگیری (پسوند، پیشوند) و وندها از نظر تصریفی یا اشتقاقی و تمیز آنها از

واژبست ها^۱

---

^۱ Clitics

خودآزمایی

۱- کدام یک از عبارات/بندهای زیر حاوی "صفت اشاره" می باشد؟

الف- کفش بزرگ

ب- اون پسر رفت بالای درخت

ج- این هیچی نیست

۲- کدام یک از عبارات/بندهای زیر حاوی "ضمیر" می باشد؟

الف- اسم اون کتاب

ب- اون سیب برداشت

ج- دفتر علی پاره شده

۳- کدام یک از عبارات/بندهای زیر حاوی "قید" می باشد؟

الف- دانشجویها خوب کار می کنند

ب- میوه های نارسو جداکن

ج- این توپ گردالو

۴- کدام یک از عبارات/بندهای زیر حاوی "صفت" می باشد؟

الف- کتاب فارابی

ب- تو ساختمون خرابه نشسته

ج- غذا خوردم

۵- کدام یک از عبارات/بندهای زیر حاوی "اسم" می باشد؟

الف- سرخ شده است

ب- باید آماده باشه

ج- درس امروز ما

۶- کدام یک از عبارات/بندهای زیر حاوی "فعل" می باشد؟

الف- با چشم های بسته

ب- دستاشو گرفته

ج- زمین یخ زده فوتبال

۷- کدام یک از عبارات/بندهای زیر حاوی "حرف اضافه" می باشد؟

الف- کنار ما گذاشت

ب- ایستگاه کناری

ج- نزدیک بیا

۸- کدام یک از جملات زیر "توپ" بعنوان "فاعل" می باشد؟

الف- توپ گرد است.

پاسخ های ناهنجار

۱- ساختاری: در ساختار پاسخ کودک هیچ خطای صرفی و یا نحوی وجود ندارد. در واقع کودک پاسخ را کاملاً صحیح و با ساختار درست بیان کرده است اما از لحاظ معنایی غیرمنتظره و نامناسب است. مثال:

سوال: داری چکار می کنی؟

جواب: آره (این پاسخ غیر قابل تجزیه است).

۲- تهی: به ازای هر سوال یا محرک کلامی که کودک دریافت می کند، شریک ارتباطی به او زمان کافی (۲ ثانیه) برای پاسخ می دهد اما هیچ پاسخی از سوی کودک دریافت نمی کند.

اشکالات

گفته هایی که درمانگر آنها را به لحاظ نحوی قابل تجزیه می بیند اما نمی تواند گفته را به هیچ یک از دسته های موجود در این بخش نسبت دهد، در ستون اشکالات قرار می دهد. همچنین در مواردی که کودک در پاسخ به سوالات از پاسخ های غیرکلامی بهره می گیرد نیز بایستی در این ستون لحاظ شود. مثال:

درمانگر: دوس داری بازی کنیم؟

کودک: به جای پاسخ کلامی شانه ها را بالا می اندازد.

درمانگر: پس چه کار کنیم؟

کودک: به جای پاسخ کلامی به درمانگر نگاه می کند، می خندد و سر را به طرفین تکان می دهد.

درمانگر: بریم ی چیزی بخوریم؟

کودک: به جای پاسخ کلامی گفته درمانگر را با تکان بالا و پایین سر تایید می کند.

در کلیه این مثال ها کودک پاسخ درمانگر را داده است، این پاسخ ها صحیح هستند و به لحاظ کاربردشناختی شریک ارتباطی را همراهی می کنند. اما به هر دلیلی کودک از دادن پاسخ کلامی امتناع می کند. کلیه این موارد در ستون اشکالات ثبت می شود و در طراحی درمان مدنظر قرار داده می شود.

پ: خودانگیزانه

مجموعه گفته هایی است که کودک آنها را بدون آنکه خطاب قرار بگیرد تولید می کند. در بررسی این گفته ها مشخصاً کودک آغازگر مکالمه است. همچنین در پاسخ هایی که کودک به سوالات هم می دهد فقط اولین گفته وی در بخش "ب" قرار می گیرد گفته هایی که کودک در ادامه به منظور بسط و تعمیم موضوع ارائه می دهد مربوط به همین بخش یعنی "پ" می باشد. مثال:

درمانگر: شما کی رو دیدی؟

کودک: من علی رو دیدم. (گفته کلان کامل، بخش ب)

کودک: داشت بازی می کرد. (گفته محذوف ۱، بخش پ)

کودک: خوشحال بود. (گفته محذوف ۲، بخش پ)

کودک: وای. (گفته خرد، بخش پ)

بخش ت: واکنش

در یک تعامل موثر، معمولاً هم فرستنده و هم گیرنده ارتباطی تعریف می شوند. بسیاری از گفته های گوینده ناشی از واکنش های شنونده می باشد. تجزیه و تحلیل بیشتر این واکنش ها می تواند در فهم بهتر گفته های گوینده کمک نماید. در واقع این بخش از پی-لارسپ به بررسی کاربردشناسی و توانایی های گفتمانی کودک و شریک ارتباطی می پردازد. هدف اصلی برجسته سازی تاثیر واکنش شریک ارتباطی بر گفته های کودک است (جدول ۳-۴).

جدول ۳-۴- بخش ت- واکنش از نگاره پی-لارسپ

واکنش	تکرار	عمومی	ساختاری	بدون پاسخ	موارد دیگر	مشکل دار

تکرار

درمانگر برای دریافت جزئیات بیشتر از گفته های کودک آن ها را تکرار می کند.

مثال: درمانگر: این چیه

کودک: یه سگ

درمانگر: یه سگ! حالا اینجا چکار می کنه

عمومی

از جهت ساختاری بی ارتباط با پاسخ های کودک است. این موارد می تواند شامل:

- تقویت مثبت به پاسخ صحیح باشد مثل:

درمانگر: اون چیه؟

کودک: یه قطار

درمانگر: بله آفرین دختر باهوش

- اصلاح پاسخ نادرست و یا نامناسب مثل:

درمانگر: اون چیه؟

کودک: یه کروکودیل

درمانگر: نه اون کروکودیل نیست اون یه گاو

ساختاری

واکنش درمانگر از جهت ساختاری به گفته کودک مربوط است. این موارد شامل:

بسط گرامر:

درمانگر می پرسد این چیه؟

کودک: این توپ

ضمایر در زبان فارسی ساختار بسیار ساده ای دارد و تفاوتی بین ضمایر فاعلی، مفعولی و مالکیت وجود ندارد. در مواردی که بصورت شناسه و یا عبارتی ضمیر متصل نباشد آنها را در طبقه ضمیر جای می دهیم.

فعل ربطی "بودن" در شکل سوم شخص مفرد زمان حال در گفته هایی مثل "رفته بالا" در محاوره زبان فارسی فراوانی بیشتری نسبت به افعال ربطی دیگر دارد. این شکل به صورت شناسه "ه" بعد از ریشه ماضی فعل می آید و معمولا "است" و "بود" بعد از آن حذف می شود. در واقع فعل به شکل صفت مفعولی استفاده می شود.

جدول ۳-۲۸- عبارت: صفت مفعولی

اطلاعات بیشتر	وندها
رفت ه فعل + مخفف فعل ربطی است (رفته است)	ه/ پسوند صفت مفعولی
داد ه فعل + مخفف فعل ربطی است (داده است)	ه/ پسوند صفت مفعولی
گفت ه فعل + مخفف فعل ربطی است (گفته است)	ه/ پسوند صفت مفعولی

در تجزیه و تحلیل گفته های حاوی افعال مرکب، هم در سطح بند و هم در سطح عبارت بایستی اقدام نمود. بنابراین یک گفته حاوی فعل مرکب یک بار در بخش بند و بار دیگر در بخش عبارت به صورت زیر تجزیه و تحلیل می شود.

جدول ۳-۲۹- عبارت: صفت / اسم. فعل

صفت	فعل	اطلاعات بیشتر	وندها
پاره	کرد	صفت + فعل	
اسم	فعل	اطلاعات بیشتر	وندها
قطع	کرد	اسم + فعل	
سرسره بازی	کرد	اسم + فعل	

جدول ۳-۳۰- عبارت: مفعول. علامت مفعولی

مفعول	علامت مفعولی	اطلاعات بیشتر	وندها
این مداد	و	ترکیب صفت اشاره با اسم + علامت مفعولی	و/ علامت مفعولی
من	و	ضمیر + علامت مفعولی /و/	
دستاش	و	اسم + علامت مفعولی	و/ علامت مفعولی، /ا/ پسوند جمع، /ش/ شناسه مالکیت

جدول ۳-۳۱- عبارت: سایر (در این بخش افعال پیشوندی مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرند).

اطلاعات بیشتر	وندها
در آورد	حرف اضافه + فعل
بر داشت	حرف اضافه + فعل

پس از اتمام تجزیه و تحلیل نمونه زبانی در بدنه اصلی نیمرخ، حالا درمانگر باید بتواند الگوی زبانی کودک را از آن بیرون بکشد و بر اساس آن قضاوت نماید. در پایان این فصل فراگیر باید بتواند موارد زیر را شرح دهد:

- نحوه تفسیر نتایج

- توجهات درمانی

تفسیر

وقتی نیمرخ پی-لارسپ را برای کودکی ساختید حالا باید آن را تفسیر کنید. این تفسیر بایستی در رابطه با مراحل و بخش های داخل نیمرخ باشد. تفسیر یک نگاره کامل نیاز به استدلال افتراقی دارد بدین معنا که بسیاری از متغیرها برای تفسیر مدنظر قرار بگیرد و دامنه ای وسیع از احتمالات پیشنهاد شود. حتما تفسیر نگاره را با نیم نگاهی به نسخه نگاری انجام بدهید، چون گاهی ضروری است تا تصمیماتی در مورد کارآ بودن الگوها گرفته شود (برای مثال، چه میزان تنوع واژگانی در یک ساختار وجود دارد).

برای مثال به نیمرخ پی-لارسپ کودکی به اسم سارا، پنج سال و هشت ماه به شکل زیر شده است. نمونه زبانی حاصل ۱۵ دقیقه تعامل با کودک و با موضوع مکالمه آزاد بوده است.

